

Entrevista a Antoni Pons, gerent de la Fundació Deixalles

Empresa: canvi de mentalitat

Magdalena Cortés

La Fundació Deixalles va néixer fa dinou anys, amb el suport del Bisbat de Mallorca i de la PIMEM, amb un clar compromís social. El seu principal objectiu era, i és, la reinserció social i laboral de persones desfavorides. Una tasca que es du a terme a través de la manipulació i recuperació de residus. Amb el pas dels anys, Deixalles ha treballat perquè aquest compromís social sigui assumit també per les empreses de les Illes. El gerent de Deixalles, Antoni Pons, valora positivament la resposta rebuda i destaca, a més, la sensibilitat social, i també ambiental, que han demostrat tant les empreses, com l'Administració. En aquest sentit, assenyala que, ajuntaments i Consell de Mallorca han inclòs la contractació de persones socialment desfavorides com una condició més a complir per les empreses subcontractades per a la recollida de residus. Per un altre costat, la Xarxa d'Economia Solidaria de Balears (Reas) i la creació d'Eticentre són, per a Pons, senyal que a les Illes ja existeix un cos d'empreses i entitats, que en total sumen més de mil treballadors, compromeses socialment i ambientalment amb el seu entorn. El repte és, al seu parer, com fer visible aquest compromís a la societat i, a més, com aconseguir que s'estengui a més empreses. Per això, diu, és necessari un canvi dins l'empresa, però també un canvi social i de mentalitat que comença pels ciutadans.

-Fins on arriba la responsabilitat d'una empresa amb la societat?

De cada vegada està més qüestionat que l'empresa no més sigui un instrument generador de beneficis i, en canvi, sorgeix una nova imatge de l'empresa compromesa, no només en el seu funcionament intern, sinó també dins d'un context social amb la comunitat on s'ubica.

Els problemes avui són socials i són ambientals. Tota activitat produeix una degradació des d'un punt de vista ambiental, a la qual hem de cercar solució des d'un punt de vista socialment responsable. Després, crec que les empreses han de tenir quotes de resolució de la problemàtica social, la pobresa, la dona... hi ha tot un món que anomenam Quart Món del qual l'empresa també n'és responsable i hi ha d'intervenir. La responsabilitat social també és això. L'economia és un element bastant fonamental en les dinàmiques de la nostra història i serà difícil fer una societat una mica més justa des del punt de vista ambiental i social, si no aconseguim que el món empresarial es comprometi amb aquest repte.

-De totes les tasques que desenvolupa Deixalles, quin és l'eix que té més pes?

L'eix amb més pes i l'objectiu fonamental és la inserció laboral. La fundació va néixer amb un caràcter social, encara que després, al llarg del temps, el tema mediambiental, sobretot el treball amb el tema de residus, ha fet que desenvolupem una altra sensibilitat molt forta que és la mediambiental. Jo crec que ara és difícil separar dins Deixalles aquests dos eixos: l'ambiental i el social.

En el tema social és important destacar que parlem de 130 o 140 persones que constantment fan processos d'inserció, i que molta d'aquesta gent després acaba dins Deixalles com un treballador normal, amb contracte laboral. A finals de juliol, Deixalles tenia en plantilla a 230 treballadors, dels quals més del 57% provenia de sectors socialment desfavorits. La plantilla ha crescut molt els darrers quatre o cinc anys i bàsicament ha estat un creixement procedent de sectors socialment desfavorits.

-Com combina Deixalles el compromís social i ambiental amb la necessitat de ser econòmicament rendible?

Nosaltres a nivell ambiental i a nivell social procuram ar-

Antoni Pons Cañellas va néixer a Lloseta l'any 1944. Va estudiar alguns cursos d'econòmiques a Barcelona, així com comptabilitat i administració. Ha fet feina a l'hoteleria com a administratiu. Es va traslladar a Andalusia, també com a treballador d'hoteleria, des d'on l'any 1980 va ser coordinador del Congrés de Cultura Andalusia. A Còrdova va participar en una experiència de reciclatge i inserció laboral, "una espècie de Deixalles, que va fracassar". També ha fet feina d'ajudant a un despatx d'advocats. A través de la PIMEM va entrar a Deixalles com a gerent fa dinou anys, tot coincidint amb la seva creació. Durant deu anys ha estat president de Reas estatal. Actualment continua com a gerent de Deixalles, i és també president de Reas-Balears. A més, forma part del comitè ètic de Caixa Colònia i fa feines de connexió de totes les experiències de banca ètica a l'Estat espanyol.

No a qualsevol preu

"És just que jo com a accionista a la teva empresa guanyi dos milions d'euros i que això sigui gràcies a la degradació ambiental? És just que jo guanyi més gràcies a la degradació social d'uns nins a l'Índia? Jo crec que això no és just. És just que jo guanyi? Pot ser just". Per a Antoni Pons és inqüestionable que una empresa sempre ha de ser rendible. Fins i tot a Deixalles, que és una fundació sense ànim de lucre, li han de sortir els comptes a final d'any. És una condició imprescindible per poder mantenir la seva activitat. El debat, per a Pons, se centra en determinar quins nivells de benefici ha de tenir una empresa i com es reparteixen aquests beneficis. "El problema no és la rendibilitat, sinó el repartiment just o no just dels beneficis de l'empresa, i també com s'ha guanyat i d'on procedeix aquest benefici", diu Pons.

La proposta passa per un canvi de mentalitat, que inclou una nova manera de comptabilitzar el benefici empresarial, tot tenint en compte no només els costos econòmics, sinó també els socials i els ambientals.

ribar a acords amb els ajuntaments i administracions perquè incloguin clàusules de tipus social. Això ens permet, per exemple, que un ajuntament que treu a concurs la recollida dels voluminosos, pugui decidir que ho fa directament amb Deixalles, perquè nosaltres afegim un suplement social que no donen les altres empreses.

Fa tres anys, quan es va fer el concurs de la recollida selectiva de tots els contenidors d'aquesta illa, el Consell de Mallorca sabia que nosaltres no ens hi presentaríem, però va posar una clàusula per establir

que totes les empreses que s'hi presentassin havien de tenir un plus de contractació de treballadors procedents de sectors socialment desfavorits. Això va obligar totes les empreses que es varen presentar a venir a Deixalles, i a comprometre's per escrit a contractar personal nostre. I algunes empreses han complert, en concret ho han fet quatre. Crec que és important aquest context de vinculació, d'interrelació, de comprensió que s'ha arribat a constituir a la societat mallorquina. En medi ambient, i sobretot en el tema de residus, les empreses i les administracions han de treballar en la mesura de les seves possibilitats tot tenint en compte que aquesta pot ser una activitat que permeti la inserció laboral de sectors desfavorits.

-Així, la filosofia de Deixalles s'ha estès dins l'àmbit empresarial.

Intentam que tant la branca social com l'ambiental tenguin repercussions concretes i específiques dins del món empresarial. Per exemple, hem donat suport a dues iniciatives molt importants: la Xarxa d'Economia Solidària de Balears (Reas) i l'Eticentre, que hem constituït conjuntament amb altres entitats, on hi hem agrupat tota una sèrie d'empreses, des de Fusteria Vicens, la fundació de Camper, etc., perquè treballin la responsabilitat social. Lògicament la responsabilitat social, és social i ambiental.

"Hi ha tot un món que anomenam Quart Món, del qual l'empresa també n'és responsable i hi ha d'intervenir"

COL-LABORACIÓ ENTRE DEIXALLES I EL TEIXIT EMPRESARIAL

-Quin tipus d'implicació ha tengut l'Associació de la Petita i Mitjana Empresa de Mallorca (PIMEM) en el projecte de Deixalles?

La PIMEM ofereix a Deixalles suport en la gestió econòmica. En els primers anys va ser bastant important, però ara ho és menys perquè amb 240 treballadors repartits entre Palma, Felanitx, Calvià, Capdepera, Sóller i Eivissa, hem hagut de construir una estructura pròpia. Tenim un problema de gran dispersió territorial, i per això l'estructura administrativa ha de ser forta i ha d'estar ben centralitzada. A la PIMEM hem tengut un gran suport, però hem hagut de fer relacions amb les empreses. Per això hem posat una persona que és un comercial que "ven" a les empreses el producte de l'ocupació de sectors desfavorits. Hi ha empreses que col·laboren, la majoria supòs que són de PIMEM, però altres no ho són. Bàsicament, rebem suport de les empreses que, d'una forma o altra, ens ajuden a ocupar persones provinents dels nostres tallers d'inserció, però també totes les que ens envien els centres socials dels ajuntaments i els consells. Enguany hem visitat més de noranta empreses i devers trenta-cinc ens han col·locat gent, hem sumat en total més de 500 persones empleades. Parlem d'una experiència que es desenvolupa a Palma, però tenim un comercial d'aquestes característiques a cada una de les nostres delegacions.

-Com valora la implicació de les empreses de les Illes en qüestions socials i ambientals?

"Aquesta responsabilitat que exigim a les empreses serà molt forta quan la tinguem assumida com a consumidors"

Lògicament, com en totes les coses sempre hi haurà oportunitats, sempre hi ha gent que fa les coses més per màrqueting que per altra cosa, però jo crec que sí que hi ha una necessitat de l'empresa, sigui per màrqueting, sigui per convenciment. L'empresa avui ha de canviar, tant des d'un

punt de vista social, com des d'un punt de vista ambiental.

Per altra banda, crec que és important destacar que a la nostra societat hi ha una sensibilitat general que afecta les administracions, en aquest cas el Consell Insular de Mallorca, i el món empresarial, concretament és el cas de Tirme i Mac Insular. Això es reflecteix en els plans directors de l'illa, tant pel que fa a la recollida selectiva com en el tema dels enderroc, que estableixen que al marge de qui guanyi el concurs, s'han de tenir en compte les entitats que al llarg d'anys hagin treballat el tema social i ambiental. Aquesta és una expressió d'una sensibilitat dins del cos polític, i això no es troba a tots els plans directors d'altres comunitats autònomes, ni prop fer-hi! Això ens ha possibilitat que Tirme i Mac Insular ens subcontractin serveis i que sigui una font d'inserció laboral per a la gent que acaba el procés de Deixalles. He d'agrair, a més, que aquestes empreses hagin tengut amb nosaltres un comportament molt positiu, per exemple, han pagat hores de formació que feim nosaltres com si fossin hores laborals. No només feim un treball productiu, sinó que tenim uns

costos socials afegits que aquestes empreses assumeixen.

-De quin tipus d'empreses heu obtingut més resposta?

Les empreses com les que he anomenat, Mac Insular i Tirme, com a empreses que executen un pla plantejat des d'un punt de vista polític, intenten dur tota aquesta línia de responsabilitat social. En el sector de la construcció, l'empresa Fèlix Pons ha tret també tot un sistema de qualitat, tant des del punt de vista social com ambiental, que és un dels únics que hi ha a tot l'Estat. Tots els projectes que hi ha dins l'Eticentre també, ja que les empreses que formen part d'Eticentre assumeixen voluntàriament uns compromisos de millora. A Mallorca, només els centres que som dins la Xarxa d'Economia Solidària, que seguim els criteris de la Carta de l'Economia Solidària, sumen més de mil treballadors. Formam un cos petit, però que creix, i crec que té efectes multiplicadors. Jo estic esperançant en aquest terreny, sempre que l'esperança vagi més enllà de cinquanta o seixanta anys. Els resultats jo no els veuré.

COMPROMÍS SOCIAL I AMBIENTAL DE LES EMPRESES

-En quin aspecte hi ha més conscienciació empresarial, en el social o en l'ambiental?

Jo crec que l'ambiental està més avançat, perquè cometre una determinada actuació pot ser sancionat. En canvi, si no admets a la teva empresa un aturat o un desfavorit ningú no et sancionarà, i per tant és més fàcil no fer-ho. Partim de la base que tothom ha de complir la llei, per tant jo crec que la transformació és a partir d'aquí. A més, seria una mica il·lògic que tenguéssim empresaris i empreses que viuen a un món on no els arriba la informació sobre què passa ambientalment i socialment. L'empresa no pot viure al marge perquè n'és receptora i també, de vegades, productora d'aquests problemes.

Trob que el repte que tenim és fer veure que el nostre teixit empresarial, on predomina la petita i mitjana empresa, forma cos, no només per defensar els seus interessos, sinó un cos promès amb la nostra societat i amb capacitat per intervenir en la resolució dels problemes de la nostra societat. Perquè jo crec que n'hi ha que ho fan, el problema és com ho demostram, com ho feim visible. Com feim una fotografia del que existeix i, a la vegada, intentam que aquesta foto s'estengui més. Algunes vegades relacionat tot això amb el tema de la banca ètica. Fa quatre anys, cinc, sis, set, o vuit, parlaves de banca ètica, fins i tot a nivell europeu, i semblava que parlaves d'un fantasma, i avui les organitzacions agrupades a nivell europeu són més de trenta. Aquestes són petites batalles que hem guanyat dins aquesta societat en la qual la necessitat de constituir un món més sostenible, de cada vegada és patrimoni més ampli de tots els sectors socials, i dins d'ells, lògicament, l'empresarial.

-Aquest procés de canvi empresarial, s'ha de fer necessàriament de manera col·lectiva?

Amb aquestes qüestions nosaltres el que intentam una mica és agrupar. No volem agrupar pel concepte de petita o gran empresa, sinó que ho volem fer pel caràcter de la responsabilitat, que és més complicat que fer-ho des d'un

són analitzats des d'una certa perspectiva històrica, veiem que fa deu anys això no hi era. El que ara tenim és petit per impulsar un canvi social a curt termini, però a llarg termini, sí que és possible. Tot això si ens dóna temps, que això és un altre tema i una altra complicació. Crec que avança més la degradació que les possibilitats de canvi per mitigar aquesta degradació. Des d'un punt de vista ambiental, si llegim els informes anuals del Worldwatch Institute veiem que no és que precisament anem millor cada any, anam una miqueta molt pitjor.

punt de vista purament sectorial o sindical. També és molt important que l'ordenament jurídic acompanyi en tot aquest procés. En aquest sentit, des d'un punt de vista jurídic, no parlem encara de lleis, sinó de normes aconsellables. Després, jo crec que aquí els que tenim molt a dir i molt a fer som els ciutadans i les ciutadanes.

-Quina força tenim els ciutadans en l'àmbit de la responsabilitat social de les empreses?

Realment hi ha grans multinacionals que han hagut de fer canvis en la seva forma de producció per la pressió dels consumidors amb relació als seus productes. Però també és veritat que avui la força dels consumidors encara és molt fluixa. Es mouen davant un escàndol una miqueta gros, però encara no hi ha un comportament responsable del consum molt treballat. Jo crec que aquesta responsabilitat que exigim a les empreses serà molt forta quan la tinguem assumida com a consumidors. Mentrestant, alguna vegada no sé si està més assumida a les empreses que entre els consumidors. La veritat és que moltes de vegades el nostre concepte és cercar els productes més barats sense mesurar realment quin valor tenen. Parl, per exemple, del comerç just que creix, però que no deixa de ser un espai petit. En darrera instància jo crec que també parlem d'una transformació molt forta dins la societat.

-Parlem també d'una altra economia, o d'un altre concepte d'empresa, que evoluciona d'una manera molt lenta.

Sí. Hem de pensar que el sistema que tenim avui s'ha construït al llarg de 250 anys. Durant aquests 250 anys no només s'ha creat un sistema econòmic, sinó també cultural, en el qual estam tots ubicats. Hem nascut en aquesta societat i hem hagut de mamar els conceptes culturals d'aquesta societat, que són fruit també, encara que no només, del sistema econòmic. I això ens marca, encara que a uns més i a altres menys. El canvi haurà de ser fort. En aquest sentit crec que és on el canvi és una mica "esperançador", perquè veig factors petits que, si

-Quins canvis es planteja Deixalles en el futur?

Un dels reptes més immediats que tenim és la nostra tasca amb enderrocs i residus voluminosos que posarem en marxa entre febrer i març. Dins del nou Pla director de residus, Deixalles tindrà una funcionalitat molt concreta que és la recuperació de voluminosos de tota l'illa. Això ens produeix dos reptes molt forts: assolir una gran capacitat de reutilitzar, i també una operativa de reutilització des d'un punt de vista econòmic. Per exemple, hem de crear un protocol per determinar si una rentadora pot ser arreglada i reutilitzada, o si és millor cercar-li una altra sortida ambiental. Aquest és el repte més gros que tenim per d'aquí a sis mesos: saber quina capacitat de reutilització tenim, a més d'educar la gent, i no exclusivament els ciutadans sinó també els que fan la recollida, perquè els voluminosos s'entenguin com un producte amb possibilitat de reutilització.

-Quina serà la funció de Deixalles en la recollida de voluminosos?

La recollida dels voluminosos la continuaran fent els ajuntaments, que duran tot el que recullen a unes estacions de transferència on es farà la primera selecció. Segurament en aquestes estacions de transferència hi haurà treballadors de Deixalles que triaran els residus que es poden arreglar i reutilitzar. Volem anar a poc a poc perquè no es tracta d'arreglar cinquanta geleres si no tenim on vendre-les. Totes aquestes coses les podem fer perquè l'Administració i aquestes empreses que he anomenat han tengut sensibilitat per fer-ho.

Una altra de les coses que tenim moltes ganes d'intentar és obrir experiències de comerç just, sobretot a pobles on hi som ja com a delegació. Aquests serien una mica els reptes de cara a l'exterior, a més d'unificar una imatge de Deixalles, sobretot, com un instrument de reutilització.

"Més del 57% dels treballadors de Deixalles prové de sectors socialment desfavorits"